

KENT AĞAÇLARI VE KORUMA YAKLAŞIMLARI

Prof. Dr. M¼kerrem Arslan

İnsan-doğa ilişkisi g¼z ¼n¼ne alınmadan gerçekleştirilen kentleşme ile oluşan yapay ortamlarda, insanın doğasına uymayan koşulların giderek egemen olması kaçınılmazdır. Bu bakımdan yeşil alanların yaşam koşullarını iyileştirmedeki işlevlerinden yararlanmak geleceğimiz açısından b¼y¼k ¼nem taşımaktadır.

Kentlerde n¼fus artışına paralel olarak çoğalan yapı alanları, ortam kirlenmesine kaynak olmaları yanında; kent ortamının sıcaklığını, toprak ve havasının nem ekonomisini ve hava hareketlerini, ¼zetle iklimini değiştirmektedir. ¼te yandan kentlerde g¼r¼lt¼, renkteki monotonluk ve estetikten yoksunluk insan psikolojisi ¼zerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Kentsel ve kırsal peyzajda odunsu bitkiler ¼zellikle ağaçlar, tarih boyunca insanların ilgisini çekmiş, Mısır'da binlerce kilometre uzaktan taşınarak yeni sahalara dikilmiş, Theophrastus (370-285 B.C.) ve Pling (A.D. 23-79), ağaçların dikim ve bakımları konusunda oldukça ayrıntılı bilgiler vermiştir. Daha sonra ortaçağda botanik bahçeleri, arboretumlar oluşturulmuş, sayısız egzotik t¼rler yetiştirilmeye başlanmış ve g¼n¼m¼ze kadar geliştirilerek kent ve kırsal alanlarda b¼y¼k park ve bahçelerle çeşitli bitkilendirme çalışmaları ile kapsamını yaygınlaştırmıştır

¼zellikle ağaç ve ağaııkların, kentsel ve kırsal peyzaj planlama çalışmalarında katkıları ve yararları çok y¼nl¼d¼r. S¼rekli yeşil ¼zellikleri ile, hava kirliliğini ¼nleme, g¼r¼lt¼y¼ maskeleye, r¼zgar, toz ve gaz etkilerini azaltma, kent formuna dinamik etki verme, ulaşım akslarını belirleme, otomobil far ışıklarının olumsuz etkilerini, erozyonu ¼nleme, iklim koşullarını iyileştirme ve estetik etkileri ile kent ve yakın çevresinde ¼nemli katkıları vardır.

Cleveland USA

Ağaçların Kentlerde Tasarım Elemanı Olarak Kullanılması

Kent ölçeğinde, meydanlar, resmi ve kamu kuruluş bahçeleri, kampüsler, çatı bahçeleri, kıyasal alanlar, kent parkları gibi açık alanlar yeşil alan yaratmak için önemli potansiyeli olan alanlardır. Bu alanların ağaçlandırılması ile kentlerdeki ağaç miktarı % 10-30 arasında artabilir. Ayrıca açık alanlardaki ağaçlar heybetli ve etkileyici bir çatı elemanı olarak alan belirler.

Kentlerde, peyzaj mimarları için önemli olan bir sorumluluk mekanlar ve binalar arasındaki geçişlerin yaratılmasıdır. Bitkiler, insan ölçekli mekanlar ile büyük yapı gruplarının oluşturduğu mekanları birbirine bağlamakta ve bunları birbirinden ayırmaktadırlar. Saydam olmaları, doku,

zıtlık ve ölçüleri nedeniyle ağaçlar geçiş elemanı olarak önemli bir işlev yüklenmektedir.

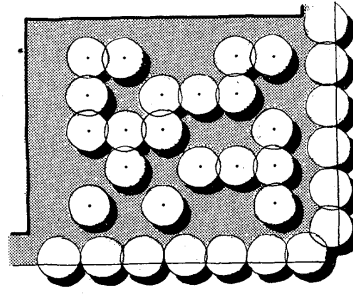
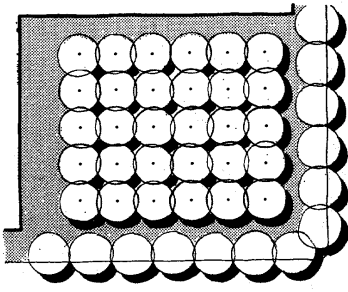
Bitkiler, mekana yatay ve düşey yönde iki özellik kazandırır. Yatay olarak açık alanlarda ortamı görsel olarak kuşatır, bütünler ya da tamamlar. Düşey olarak dallarının ulaşabildiği yere kadar alanı tamamlar. Bitkilerle kaplı bir alan, terk edilmişlik etkisini bozmaktan öte, yaprak ve dallarının katkısıyla alanı örter.

Yapı ile uyumlu tasarım Moskova

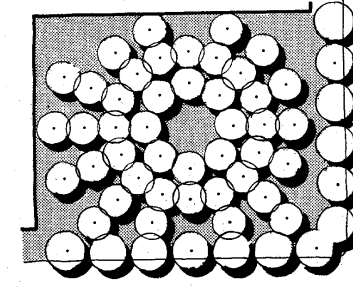
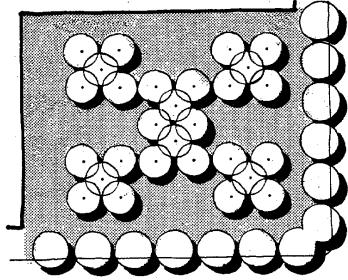

Kentlerde bitkisel tasarımda, özellikle büyük ağaçlar söz konusu olduğu aralarındaki mesafe istenilen etkiyi verebilmesi için önem kazanmaktadır. 50x60 m boyutlarında bir mekanda ağaçlar arasındaki mesafe 5 m den az olmamak koşuluyla farklı kompozisyonlar oluşturmak mümkündür.

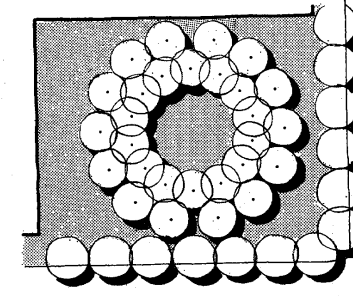
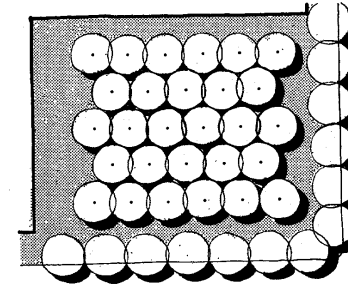
Kare ızgara. Basit, ritmik, düzenli, bağımsız bir düzenleme.

Tamamlanmamış kare ızgara. Kare ızgara içerisinde yer alan ağaçlar düzensiz dizilmiştir. Tüm ağaçlar ızgaranın kesişme noktalarına denk gelmektedir.

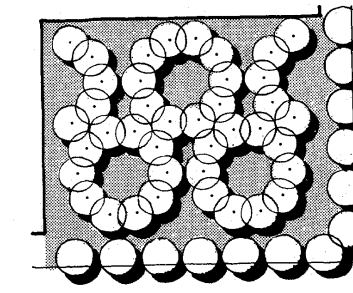
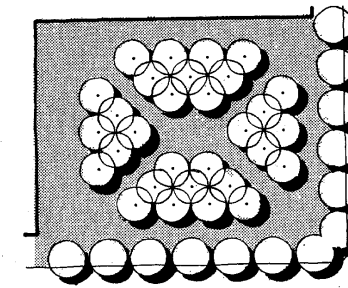
Kare içerisinde her köşede ve ortada 5'li gruplar oluşturacak şekilde düzenleme. ızgara sistemden daha karmaşık, ancak daha düzenli bir tasarım örneği sergiler.

Ortak merkezli dairesel formda ağaçlar dizilmiştir. Merkezci odak, vurgulayıcı doku özelliği ile kent merkezinde içe dönük mekanlar oluşturmada etkilidir.

Şaşırtmalı sıralar. Kare ızgara sistemden daha yoğun bir görünüm sergiler. Sıralar arasındaki mesafe azaldığı da tekdüze, kompakt bir doku sergiler.

Ortak merkezli dairesel form. Açık alanlarda mekan oluşturmak amacıyla kullanılan uygun bir formdur.

Üçgen form. Açık alanlarda köşegen formu dolaşım olanağı sağlar.

Çok amaçlı dairesel form. Büyük ölçekli alanlarda farklı işlevi olan alanların tanımlanması için kullanılır.

Ağaçların yapıardan uzaklığı, yapı ile yol arasındaki görsel ilişkiyi sağlayacak şekilde olmalıdır. Ağaç, yapının hemen yanındaysa ya budanarak gelişir, ya da ışığa yönelmesi nedeniyle asimetrik olarak gelişir. Yapılardaki pencere düzeni, ağaç kullanımında kısıtlayıcı bir etken olup, herhangi bir budama yapılmaksızın, içeriye ışığın girebilmesini sağlayabilmek amacıyla ağaç en az yapıdan 2,5-3 m uzaklıkta olmalıdır.

Yaya yollarına belirli aralıklarla dikilen ağaçlar, dalları ile oluşturduğu form, yol ve binalar arasında yayalar için bir mekan oluşturur. Yapılara doğru uzanan aikhava koridoru görünümü kazandırır. Yol boyunca yatay bir görünüm sergileyen gövde, aynı zamanda yürüyüő alanlarında vurgulayıcı bir etki sergiler .

Ağaçların sokakla ilişkisi. Ağaçlar mekanda kuőatma iőlevini oluşturmaktadır .

Yol ağaçlandırmasında kullanılan Ginkgo biloba Tokyo

Tasarımda uygun bitki türlerinin seçimi, tasarımın başarısını önemli ölçüde etkilemektedir. Bitkiler mekanı tanımlamakta, ışığı düzenlemekte, ölçeği sağlamakta ve mevsimleri anlatmaktadır. Bu özellikler farklı çeşitler arasında büyük ölçüde değişiklik göstermektedir.

Cape Town Güney Afrika

Kullanılacak bitki türü seçiminde kriterleri estetik ve işlevsel, yetiştirme ve işletme kriterleri olarak sıralamak olasıdır.

Estetik ve İşlevsel Kriterler; Olgunlaşma yaşı, taç büyüklüğü, yaprak yoğunluğu, büyüme hızı, mevsimsel özellikleri, çevreyle ilişkisi, dokusu, özgün özellikleri ,

Yetiştirme Kriterleri, Kent koşullarına toleransı, soğuğa, hastalık ve zararlılara dayanıklılığı, tuza toleransı

İşletme Kriterleri; Müşteri istekleri, bakım gereksinmesi, uygun büyüklükte bulunabilme, deneyim faktörüdür.

Yaya yolu olarak tasarlanan orta refüj Havana

Kent Ağaçlarının Koruma Yaklaşımları

Kent ağaçlarının tespiti, bakım ve koruma çalışmalarına ilişkin yurtdışı örnekleri inceleyerek kent ağaçlarımızı korumaya yönelik öneriler geliştirmek olasıdır.

Cenevre kenti kent ağaçlarına yönelik çalışma sonucunda belirlenen yaklaşık 40 000 adet ağacın 2/3'ü yapraklarını döken, yaklaşık 400 değişik türü içermektedir. Cenevre Kenti Botanik ve Kent Bahçeleri Servisi çalışmalarına 1980'li yıllarda kentin iki büyük parkı olan "La Grange" ve "Les Eaux Viven"de ağaçların envanteri ile başlamıştır. Yaklaşık 30 ha alanda 4 200 ağacın tümü kaydedilmiştir. Her ağaç için oluşturulan yaklaşık 30 veri ile ağaca ilişkin ayrıntılı bilgiler sonucunda ağacın mevcut durumu, bakıma gereksinimi, ne zaman yenisi ile değiştirilmesi gerektiğine ilişkin konular belirlenmiştir. Ayrıca İsviçre Bahçeleri Servisi Birliği tarafından belirlenen standartlara dayanarak her bir ağacın dolayısıyla her bir parkın parasal değerini hesaplamak mümkün olmaktadır. Özellikle bu bilgi yeşil alanların önemini vurgulamak açısından son derece önemlidir. Söz konusu iki parkta bulunan ağaçların 25 milyon İsviçre frank değerinde olduğu vurgulanmıştır. Bilgisayar ortamında oluşturulan veriler Cenevre Kenti ulusal miras veri bankasına dahil edilmiştir.

Cenevre Kenti envanter çalışmaları göstermiştir ki, envanter hem parkların sürekliliği için yeni plantasyon yanı sıra koruma ve bakım çalışmalarına (budama, ölü dalları kesme, biçimlendirme, gübreleme) ilişkin veriler koruma çalışmalarının planlamasında önemlidir.

Envanter sonucunda ağaçların %84'ünün son derece sağlıklı olduğu, %16'sının ise yaşlanma sürecine girdiğine ilişkin bilgiler, ağaçlara ilişkin yenilenme programını da yönlendirmektedir. Cenevre Kenti'nde Kent Bahçeleri Servisi ve Cenevre Üniversitesi işbirliği ile yürütülen çalışma ağaçların kent yaşantısındaki önemini çok iyi vurgulamıştır.

Bern Kenti incelendiğinde; kent yeşil alanlarının tesisi ve koruma çalışmalarının köklü bir geçmişi olduğunu vurgulayabiliriz. Bern Park ve Rekreasyon Bölümü, kent ağaçlarını artırmak ve korunmasını sağlamak için ilkeler belirlemiştir.

Açık ve yeşil alanlarda mevcut olan ağaçların mutlak korunması; bir ağacın kesilmesine aynı yerde yeni bir ağacın dikilmesi koşuluyla izin verilmesi; gelişim planı ve uygulama çalışmalarında ağaçlandırma projelerinin de olması zorunludur.

Bern Kenti Park ve Bahçeler Bölümü 1985 yılında kent ölçeğinde ağaçlandırma planlamasının temel ilkelerini oluştururken yol ağaçlarının yetersiz olduğunu vurgulayarak ağaç dikim planına öncelik vermiştir.

Ağaç dikim planı hedefleri: Yol ağaçlarının eksikliğini aşamalı olarak yeni ağaçların dikilmesi ile giderilmesi, Uygulama aşamasında hangi caddelerin ağaçlandırılacağı, ağaçların tek ya da sıralı dikileceğine karar verilerek kentsel tasarım ve planlama açısından uygun bir sokak peyzajı oluşturulmasının hedeflenmesi, planlama ve uygulama çalışmalarında kullanılmak üzere teknik rehberin hazırlanmasıdır.

Ağaçlandırma çalışmalarının başlangıç aşamasında kente ilişkin Bern Parkları Bölümü istatistikleri, 19. yy'dan kalan haritalar ve 1760 yılında başlayan ağaçlandırma çalışmalarına ilişkin kaynaklardan dikim yararlanılarak envanter hazırlanmıştır. Mevcut ağaçlarla birlikte öneri sıra ve soliter ağaçları içeren "taslak plan" oluşturulmuştur. 1/200 ölçekli planlar hazırlanırken güzergahlara ilişkin altyapı donanımları, otobüs durakları, park alanları vb. bilgileri hazırlayan kurumlarla işbirliği sağlanarak ön proje tartışılarak, yaklaşık maliyet ve uygulama için gerekli kaynaklar belirlenmiştir.

Plan ilkelerinde sokak ve bulvar ağaçlandırma çalışmalarında sürekliliğin sağlanması; kent ölçeğinde bağlantıların çözülmesi , yeşil alanın yetersiz olduğu sokaklarda soliter ağaçlarla desteklenmesi hedeflenmiştir.

Basle Kenti'nde ağaçların ve açık yeşil alanların korunması ve sürekliliğinin sağlanması amacıyla 1976 yılında ağaç koruma zonu genişletilerek, 1981'de ağaç koruma yasası hazırlanmıştır. Yasada ağaç kesimleri için resmi izin alınması, kesilen ağaçların yerine mümkün olduğunca yeni bitkilerin dikilmesi, ağaçlandırma çalışmalarını özendirmek amacıyla arazi sahiplerinin teşvik edilmesi, kentte yapılaşma, altyapı çalışmaları ve arazi topografyasındaki değişim sürecinde, olası etkilerin çalışma boyunca izlenmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca kent bütününde ağaçlandırma planı kısa, orta ve uzun dönemde kent konseyinde tartışılarak; yeşil alan ve yol ağaçlandırma çalışmalarının kent merkezinden yeni yerleşim alanlarına doğru yıldız formda oluşturulması onaylanmıştır.

Zürih Kenti Park ve Bahçeler Bölümü'nün koruma, yenileme-bakım ve teşvik konularını içeren hedefleri :

.Kentin mevcut bitki dokusu ve yeşil alanlarının korunması; doğal ya da korunmuş alanlarda soliter, grup ağaç ve çalıların sürekliliğinin sağlanması; uzmanlar tarafından belirlenen yenileme ve bakım çalışma ilkelerine uyumun sağlanması; alana uygun ağaç tür seçiminin sağlanması; kentsel tasarım çalışmalarında açık yeşil alan sisteminde yeşil koridorların tesisi için tüm kaynakların kullanımının teşviki; özel mülkiyetteki sorunlu alanların bitkilendirilmesi; koruma, bakım ve özel bitkisel düzenlemeler konularında halk bilincinin oluşturulması vb.

Zürih kentinde 1984 yılında başlayan hızlı demiryolu güzergahı tesisinde ağaçların korunmasına ilişkin güzel bir örnek söz konusudur. Yaklaşık 100 yaşında olduğu belirlenen *Fagus sylvatica* var. *purpurea*'nın değeri 250 000 frank olarak hesaplanarak, yapım çalışmasından bir yıl öncesinden hazırlık çalışmaları başlamıştır. Ağacın kökleri için bir koruma perdesi hazırlanmış ve 80-120 cm'den daha derine uzanmayan ana kökler belirlenerek haftalık denetimlerle kirlilik ve zararlılar izlenmiştir. Sonbaharda beton çerçevenin ısı izolasyonu sağlanmış, toprak neminin düzenli denetimi için 40 ölçüm aleti yerleştirilmiştir. İki yıl boyunca 20.000 frank çalışmalar için harcanmıştır. Zürich hızlı demiryolu güzergahı tesisi süresince ağaçların korunması konusunda duyarlı yaklaşım sağlanmıştır.

Yol ağaçları ile ilgili kapsamlı bir çalışma Seattle kenti için hazırlanmıştır. Seattle Kenti Yol Ağaçları Master Planı üç aşamalı bir çalışmadır. İlk aşama; yaklaşık 84 000 ağacın konum, yaş, tür, sağlık durumu, alan özellikleri, alt yapı ile ilişkileri vb. bilgilerin kapsamlı olarak belirlendiği envanter çalışmasıdır. İkinci aşama; dikilecek yol ağaçları ile ilgili önceliklere karar vermek amacıyla ilkeler belirlenerek, ağaç dikilecek ana caddeler belirlenmiştir. Ayrıca bakım ya da alandan uzaklaştırılması gereken yaşlı-zarar görmüş ağaçların kapsamlı bir listesi oluşturulmuştur. Üçüncü aşamada Seattle kent ormanı tesisi ve kentsel yeşil alanların artırılması için hedefler belirlenmiştir.

Yol ağaçlandırma çalışmalarında belirlenen ilkeler; bordürlü ve en az 1,5 m genişlikte bitkilendirme şeridi olan yollarda dikimin yapılması, ağaç bordür kenarından 1 m geride, altyapı hattından 1,5 m uzaklıkta, elektrik direklerinden en az 3 m (4,5 m önerilmekte) uzaklıkta, garaj ile cadde arasındaki özel yollardan 2,25 m (3 m

önerilmekte) uzaklıkta , sokak lambalarından ve diğer mevcut ağaçlardan 6 m uzaklıkta, kavşaklardan 9 m uzaklıkta olması olarak belirlenmiştir.

Washington Eyaletinde yapılan çalışma kent ağaçları envanter çalışmasının önemi vurgulamak açısından önemlidir. Kent haritasında belirlenen her ağaca ilişkin; ağacın tüm özellikleri ile çevresel ve ekonomik değeri belirlenmiştir.

Locust, Honey (ID: CA-0054-008)		
Scientific Name: <i>Gleditsia t. inermis</i>		
Condition Rating: Condition 1 - 2		Tree Value: \$ 4,796
Height: 45 feet	Diameter at Breast Height: 20 inches	Crown Radius: 20 feet
SITE INFORMATION:		
Overhead Wires: None	Tree Grate: None	
Curb: Permanent	Sidewalk: Permanent	Tree Box: Potential Plant
TREE CONDITION INFORMATION: Condition 1 - 2		
Tree has 5 - 30% deadwood and is leaning <5 degrees.		
Foliage is normal.		
Wounds/Cavity = <10% circumference. No decay in wounds/cavity.		
No borer holes.		
Cracks are absent.		
Stem conks are absent and root conks are absent.		
Stem girdling roots = <15% stem circumference.		
ENVIRONMENTAL AND ECONOMIC VALUE:		
Carbon Storage:	645.34 kg	
Carbon Sequestration:	18.87 kg/year	
Carbon Monoxide Removed:	26.384 g/year	
Ozone Removed:	229.728 g/year	
Nitrogen Oxide Removed:	76.531 g/year	
Particulate Matter Removed:	162.530 g/year	
Sulfur Dioxide Removed:	76.272 g/year	
Total Pollution Removed:	\$ 2,9519 /year	
Tree Value:	\$ 4,796	

Diğer bir örnek çalışma Teksas Eyaleti Colleyville yol ağaçlamasına ilişkin envanter çalışmalarını kapsamaktadır. 2005 yılında tamamlanan araştırma sonucunda 42 türü kapsayan 11 300 yol ağacı tespit edilmiştir. Ağaçlar tür ve gövde çaplarına göre ayrılarak , %88'inin sağlıklı, %12'sinin sağlıklı ya da kuruduğu belirlenmiş, ortalama her ağacın değeri 1750 \$, kentteki yol ağaçlarının tümü 20,4 milyon \$ olarak hesaplanmıştır. Teksas Orman Servisi tarafından tamamlanan çalışma sonucunda kısa (2-3 yıl) ve uzun sürede bazı öneriler geliştirilmiştir.

Kısa süreli dikim önerisi ağaç sayısını arttırmaktır. Bu nedenle program kapsamında her yıl 500-1000 arasında yol ağacının dikilmesi, anı ağacı dikme programının halkın desteği ile devreye girmesi, yol ağacı olarak kullanılacak genç ağaçların yetiştirilmesinin teşvik edilmesi, tüm ağaç bakım ve koruma çalışmalarının sertifikalı arboristler tarafından yapılmasının sağlanması, ağaç bakım sözleşmesi için maliyet çalışmalarının tespiti, koruma-bakım çalışmalarının belirlenen standart ve teknik bilgilere uygun yapılması, risk faktörlerinin belirlenerek olası hasarlara karşı önlemlerin alınması ,ağaç Komisyonu ya da Kent Ormancılık Kurulu oluşturularak

halkın katılımının sağlanması, Kent ormancılığını teşvik etmek amacıyla; Büyük Ağaç ve Tarihsel/Miras Ağaç kaydı araştırması için çalışmaların yürütülmesidir.

Uzun vadede öneriler ise Colleyville için Kent Ormancılığı Yönetim Planı geliştirmek, ağaçlandırma alanlarını da kapsayan sokak, park ve kamu alanlarında bulunan ağaçların kapsamlı envanterini oluşturmaktır. Kapsamlı bir envanterin en önemli yararları bakım ve koruma çalışma programını oluşturmak, bu amaçla bütçe oluşturmak, her ağaca ilişkin ayrıntılı bilgiler yanısıra ekonomik ve ekolojik yararı da belirlenerek kent gelişim ve uygulama planlarında kullanılabilirliğini sağlamaktır.

Colleyville Kenti'ne ilişkin hazırlanan raporda "Yeşil Kent" olarak tamamlanmış ekosistem analizi sonucunda bitki örtüsünün estetik ve işlevsel çok önemli katkılarına olduğu vurgulanmıştır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Kültür varlıkları kapsamında sosyal çevrenin gelişiminin estetik ve işlevsel biçimlendirilişi olarak tanımlanan 'Park ve Bahçe' olgusu da yapılar gibi zaman ve mekan içinde anısal ve anıtsal değer kazanmakta; bir ülkenin tarihi kültür peyzajı ve mirasının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu nedenle park ve bahçelerin geçmişin doğal ve kültürel varlıklarının günümüze ve yarınlara ileten belgesel miras olarak korunması, değerlendirilmesi; yeni örneklerle bu mirasın zenginleştirilmesi gerekmektedir.

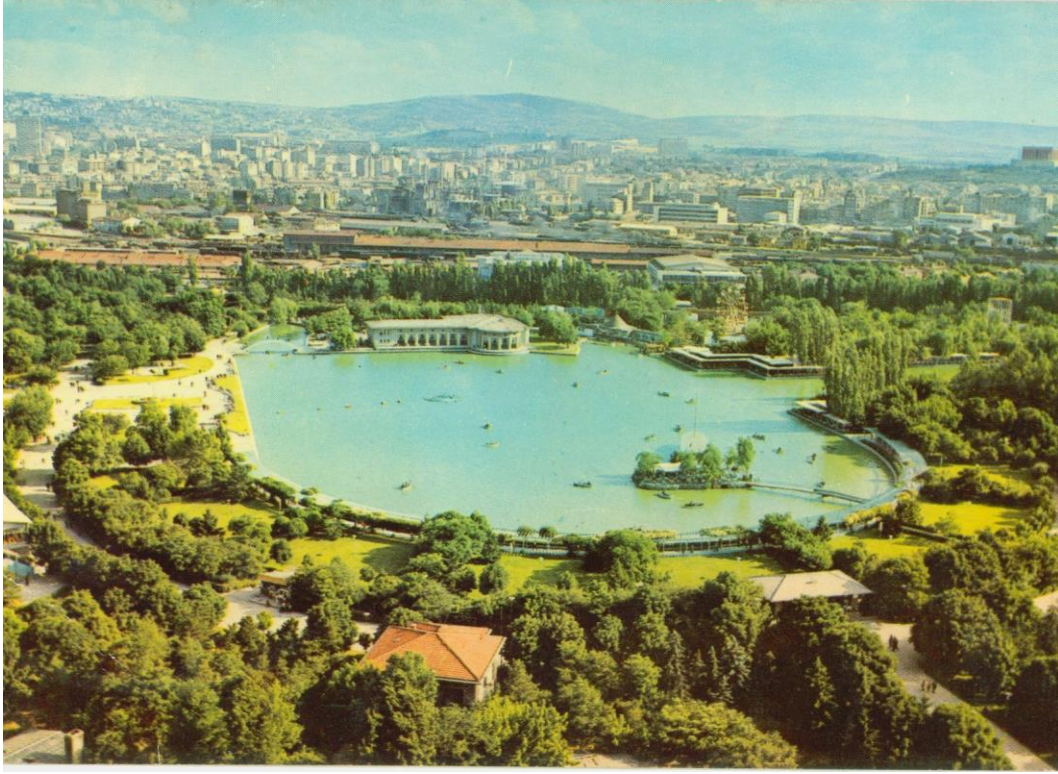
Cumhuriyetin kuruluşu ile ivme kazanan kent park ve bahçe oluşumu, yol ve bulvar ağaçlandırma çalışmaları sonucunda günümüzde türünün özelliklerini yansıtan ağaçlarımız, cumhuriyetimizle yaşıt örneklerdir. Ankara kenti örneği ele alındığında, Jansen planı ile eski ve yeni kenti birbirine bağlayan Atatürk Bulvarının ağaçlandırılması; refüj ve kaldırımlarda 4 yer yer 6 sıra dikilen ağaçlarla son derece başarılı olmuştur. Ancak günümüze çeşitli nedenlerle pek az örnek ulaşabilmiştir. Özellikle Atatürk Bulvarı'ndaki ağaçları, park ve bahçeleri koruyabilseydik yeşil bir koridor kent merkezinde uzanmış olabilecekti.

Dönemin en geniş ağaçlama alanlarını, Gazi Orman Çiftliği ve daha sonra Çubuk I Barajı çevresi oluşturmaktadır. Cumhuriyetin kurulmasından sonra, kupkuru bir step

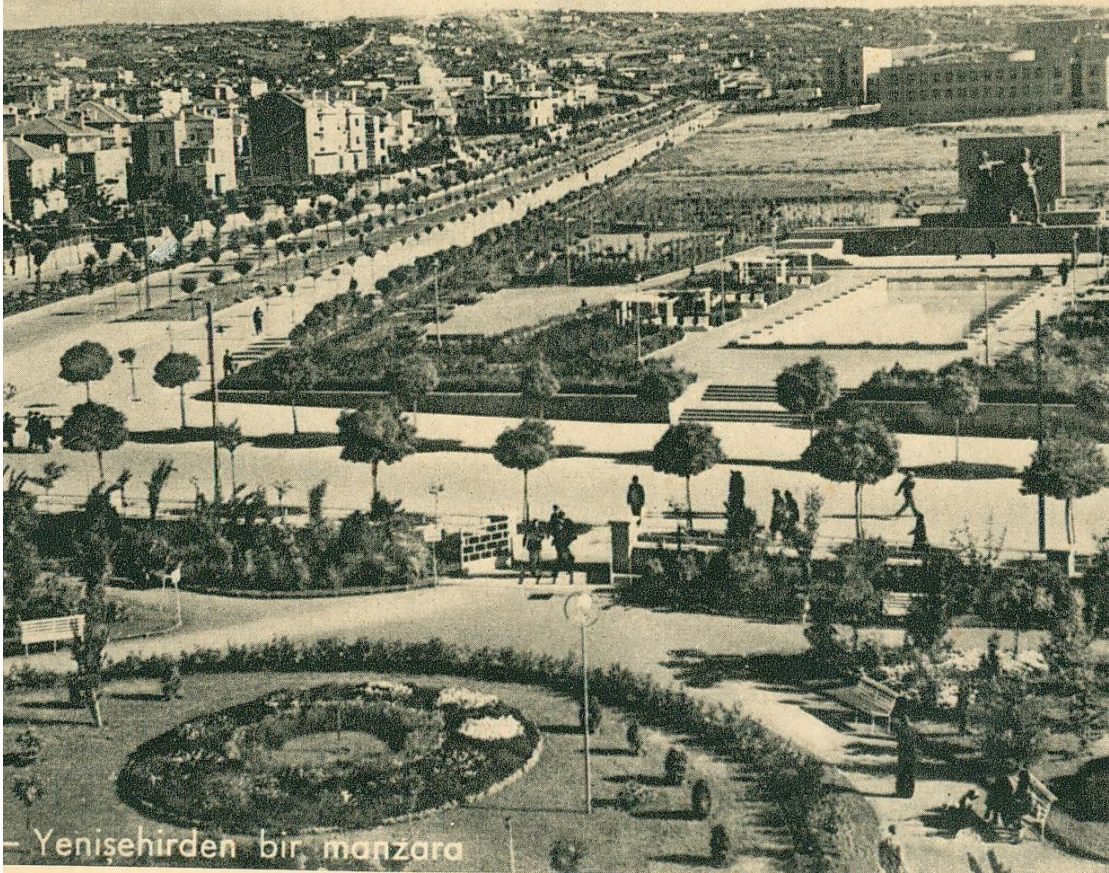
ortasında yaratılmaya başlatılan Ankara kentinin, tarım tekniği yönünden hiçte olumlu özelliği bulunmayan çevre toprakları üzerinde bir modern çiftlik kurulması kararını alan Atatürk, 1925 yılı ilkbaharında tanınmış ziraatçileri huzuruna davet ederek, böyle bir çiftlik için uygun alan aranması emrini vermiştir. Bu olanaksız gibi görülmüş ise de, sonuçta bugünkü çiftlik arazisi Atatürk 'ün direktifleri ile kabul edilmiştir. Atatürk, bu ağaçsız alanda modern bir çiftlik kurma kararıyla, “ağaç yetişmeyen yerde nasıl yaşanacağını, devlet merkezi olarak böyle bir yerin neden seçildiğini” soran insanlara da yepyeni bir mucize yaratma arzusundaydı. Böylelikle hemen kuruluşa geçilen ve 102.000 da'lık araziye yayılan, bozkır ortasında bir vaha niteliğindeki Gazi Orman Çiftliğinin, yaklaşık 30.000 da.ı akasya, dişbudak ve karaçam ağaçlarının oluşturduğu ormanlar ile dekoratif ağaç, çalılarının yer aldığı bahçelerden oluşmaktaydı. Atatürk'ün 1938 yılında hazineye bağışladığı 10.200 ha'lık A.O.Ç. arazisi, çeşitli kurum ve kuruluşların yoğun baskısı nedeniyle günümüzde giderek önemli ölçüde alan yitirmesine karşın, kuruluş yıllarında dikilen bitki dokusu ile kent ortasında vaha özelliğini henüz taşımaktadır.

Modern Ankara'nın planlı ilk kent parkı Prof. H. Jansen'in (1932) hazırladığı kapsamlı imar planı içinde yer alan Gençlik Parkı'dır. Jansen'in Gençlik Parkı için hazırladığı plan ve perspektifler Atatürk 'ün de katıldığı 24.7.1934 tarihli Bakanlar Kurulu toplantısında onanmıştır. 1935-1940 yılları arasında yapımı tamamlanarak açılan Gençlik Parkının yanı sıra Kızılay Güven Parkı'nın ağaçlandırılması, Kurtuluş Fidanlığının park haline getirilmesi ve Zafer Meydanı düzenlenmesi o dönemlerin uygulamasıdır. Günümüzde ise, Gençlik Parkına eklenen yeni yapı ve tesislerle kent parkı özelliğini önemli ölçüde yitirmiştir.

Gençlik Parkı

Güven Parkı

Ankara'nın bu günkü yeşil alanlarının pek çoğu, Hipodrom, 19 Mayıs Spor Sitesi, Golf Sahası (Bugünkü Altın Park), Gençlik Parkı, Güven Parkı, Ankara Kalesi Parkı, Çubuk I Rekreasyon Alanı vb. Jansen planına ait kullanımlardır.

Daha sonraki yıllarda en kapsamlı ağaçlandırma çalışması ODTÜ Kampüs alanında gerçekleştirilmiştir. 1961 yılından günümüze kadar kurak koşullara dayanıklı yaklaşık 10 milyon ibrelili ve 23 milyon yapraklı ağaç yerleşkeye dikilmiştir. Yaklaşık 3100 hektar genişliğindeki ODTÜ Ormanı T.C. Kültür Bakanlığı tarafından 1995 yılında Doğal ve Arkeolojik SİT Alanı olarak ilan edilmiştir.

ODTÜ Ağaçlandırma Projesi 1995 yılında "*Ekolojik değerleri hızla bozulan dünyamızda yaratmış olduğu artı değerler*" nedeniyle Uluslararası Aga Khan Mimarlık Ödülleri'nin "*yenilikçi kavramlar*" kategorisinde, 2003 yılında ise TEMA Vakfı tarafından "*çorak bir arazinin yeşil bir bölge haline gelmesi ve çölleşmeyle mücadele hareketine verdiği destek*" nedeniyle ödüllendirilmiştir.

Ancak günümüzde kampüs alanı içinde geçirilen bulvarın yanı sıra yeni güzergahların belirlenmesi ile yeşil alanların yitirilmesine ilişkin ciddi sorunlar yaşanmaktadır.

Ülke ölçeğinde özellikle Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya kentlerimizde öncelikle başlamak üzere kapsamlı bir envanter çalışması yapılması zorunludur. Çalışmada mevcut park ve bahçeler, üniversite kampusleri, elçiliklerin, kamu binalarının bahçeleri, sokak, bulvar ve meydan ağaçlarını kapsamak üzere örneklerini incelediğimiz birçok kentte tamamlanan ya da yürütülen uygulamalara benzer bir çalışma, coğrafi bilgi sistemleri kullanılarak yapılmalı, kapsamlı bir veri bankası oluşturulmalıdır.

Kent ağaçları envanter çalışmasının ilk aşaması emek, zaman ve finansal açıdan zahmetli görünmesine karşın daha sonra güncel tutmak daha kolay olacaktır. Ağaçlara ilişkin mevcut ve geleceğe yönelik bakım, koruma, yenileme çalışmalarının yönlendirilmesinde çok önemli bilgileri içerecektir. Daha da önemlisi, yeşil alanların kentsel alan üzerinde yarattığı olumlu etkilerin gelecekte kentlerimizin planlanmasında yer verilecek olan ağaçların önemini vurgulamasının yanı sıra kent doğal mirası olarak özenle korunması sağlanacaktır.

İstanbul ve Leningrad'da ağaçların kış aylarında görünümü

Bu çalışma kapsamında anıtsal ağaçların tespiti ile bakım ve koruma çalışmalarının titizlikle yürütülmesi ve yasal prosedürlerin tamamlanması sağlanacaktır.

Kent halkının katılımını sağlamak ve bilinçlendirmek amacıyla belediyelerde komisyonlar oluşturularak izleme ve bilgi alışverişi sağlanmalıdır.

Kent ağaçlarının dikim, bakım ve koruma çalışmalarının uygun ve bilinçli yürütülmesini sağlamak üzere ilgili oda, dernek, gönüllü kuruluşlar ve üniversitelerle işbirliği içerisinde eğitim programı oluşturularak bu konuda yetişmiş elemanların bilgi birikiminden faydalanmak ve denetimleri sürdürmek gerekmektedir.

Kentlerde ağaç sayısını artırmak, yapılaşma ve arazi topografyasındaki değişim sürecinde tahribatı önleyebilmek, bakım, koruma çalışmalarını denetleyebilmek, uygun bitki türünün seçimi, dikimi ile kent bütününde planlama ve uygulama çalışmalarını yönlendirebilmek amacıyla ilgili meslek odaları, meslek grupları ve derneklerin işbirliği ile ağaç koruma yasası çalışmaları başlatılmalıdır.

Kentsel dönüşüm projelerinde yeni ağaçlandırma alanları, bitki ağırlıklı parklar, koleksiyon bahçeleri, botanik bahçesi vb. alanlar kazanmak amacıyla kamuoyu oluşturularak, olanaklar araştırılmalıdır.

KAYNAKLAR

ARNOLD, F ., 1990. Trees in Urban Design, Van Nostrand Reinhold Company Inc, New York.

ARSLAN, M., M.E.BARIŞ., 2012. Ankara Park ve Bahçeleri, Egzotik Ağaç ve Çalıları, Ankara

ARSLAN, M., Z.DİLAVER., 2006. Kent Ağaçları ve Koruma Yaklaşımları. Kentiçi Ağaçlandırma Çalışmalarında Teknikler ve Sorunlar (Ankara Örneği) Paneli Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği, Ankara

ASLANBOĞA, İ., 1982. Kentiçi Yol Ağaçlamaları ve Ülkemizdeki Uygulamalarına İlişkin Temel İlkelerin Saptanması, E.Ü.Z.F. Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Doçentlik Tezi, İzmir.

BEER, R., 1986. The Computerised Inventory of Trees of the City of Geneva. Anthos, 1986-3, Swiss Federation of Landscape Architects BSG/FSAP, Zurich.

BUHLER, H., 1986. The Tree Policy of the City of Basle. Anthos, 1986-3, Swiss Federation of Landscape Architects BSG/FSAP, Zurich.

ÜRGENÇ, S., 1990. Genel Plantasyon ve Ağaçlandırma Tekniği, İ.Ü.Yayın No:3644, Fakülte Yayın No:407, İ.Ü.Basımevi ve Film Merkezi, İstanbul.

GMUR, A., 1986. Protection of Trees During Construction of the Rapid Railway Line in Zurich. Anthos, 1986-3, Swiss Federation of Landscape Architects BSG/FSAP, Zurich. HUBER, K., 1986. The Berne Parks Department's Tree Planting Plan. Anthos, 1986-3, Swiss Federation of Landscape Architects BSG/FSAP, Zurich.

MEURY, F.J., 1986. The Tree Policy of the City of Berne. Anthos, 1986-3, Swiss Federation of Landscape Architects BSG/FSAP, Zurich. Seattle Department of Transportation, 2006. Street Tree Planting Procedures.

STUNZI, R., 1986. The Tree Policy of the City of Zurich. Anthos, 1986-3, Swiss Federation of Landscape Architects BSG/FSAP, Zurich. Texas Forest Service, 2005. City Of Colleyville Street Tree Inventory and Recommendations.